

Muntlig språkutveckling – fokus på formelstrukturer

Språklärargalan Umeå/Stockholm HT 2018

Fanny Forsberg Lundell och Klara Arvidsson

Romanska och klassiska institutionen, Stockholms universitet

Dagens innehåll

- Vad är formelstrukturer?
- Vilka funktioner fyller formelstrukturer?
- Vad säger forskningen om inläringen och användningen av formelstrukturer i ett andraspråk?
- Vad säger forskningen om formelstrukturer i undervisningen?
- Hur kan vi använda oss av denna kunskap?

Vad är formelstrukturer?

Anders: ja, jag är ju absolut av uppfattningen att jag måste närvara vid vigseln här och sedan var ju min tanke att jag skulle kunna närvara via telefon och att du skulle känna dig trygg i det.

Christina: nja telefonkonferens, det känns lite skakigt. Plötsligt funkar inte teknologin och sådär. Jag förstår att du kanske inte kommer och känna dig helt i form på fredagen, men jag bjussar dig gärna på den fram- och tillbakaresan om du är med på mötet, det kan jag säga.

(Utdrag ur Multi-task-korpusen (Erman et al. 2015), samtal mellan chef och anställd)

Vad är formelstrukturer?

Anders: ja, **jag är ju absolut av uppfattningen** att jag måste **närvara vid vigseln** här och sedan **var ju min tanke att** jag skulle kunna **närvara via telefon** och att du skulle **känna dig trygg i det.**

Christina: nja telefonkonferens, **det känns lite skakigt.** Plötsligt funkar inte teknologin **och sådär.** Jag förstår att du kanske inte kommer och **känna dig helt i form** på fredagen, men jag **bjussar** dig gärna **på** den fram- och tillbakaresan om du **är med på** mötet, **det kan jag säga.**

(Utdrag ur Multi-task-korpusen (Erman et al. 2015), samtal mellan chef och anställd)

Vad är formelstrukturer?

- Ordsekvenser som har kommit att bli det konventionella sättet i ett språk att uttrycka en enhetlig betydelse eller en kommunikativ funktion (se t.ex. Langacker, 2008)

Vad är formelstrukturer?

- Ordsekvenser som har kommit att bli det konventionella sättet i ett språk att uttrycka en enhetlig betydelse eller en kommunikativ funktion (se t.ex. Langacker, 2008)
- Exempel från moderna språk:
  - Tyska: *beschluss fassen, entscheidung treffen*
  - Italienska: *ma daí, fare colazione*
  - Franska: *en fait, prendre le petit-déjeuner*
  - Spanska: *de hecho, tomar el desayuno*

Vad är formelstrukturer?

- Rik terminologi (*lexikaliserade fraser, kollokationer, chunks, idiomatiska uttryck* etc.)
- Formelstrukturer ligger i gränslandet mellan ordförrådet och grammatik
  - Vissa är fasta (*en fait, de hecho*)
  - Andra är flexibla (*je prends/ils prennent le petit-déjeuner, faccio/ho fatto la collazione*)

Vilka funktioner fyller formelstrukturer?

- Formelstrukturer betecknar
  - Föremål (*sac à main, close-up shot*)
  - Handlingar (*faire la fête, make sure that X*)
  - Tillstånd (*être en forme, essere in forma*)
- Formelstrukturer har diskursiva funktioner
  - Binder samman (*en fait, en plus, sin embargo*)
  - Signalerar omformulering (*autrement dit, o sea*)
  - Signalerar sammanfattning (*en gros, es decir*)
  - Uttrycker subjektivitet (*à mon avis, en mi opinion*)
  - Bekräftar eller kommenterar föregående talares yttrande (*c'est ça, t'as raison*)
  - Etablerar kontakt med samtalspartnern (*tu vois, si tu veux, ¿te parece?*)

Vilka funktioner fyller formelstrukturer?

Sammantaget:

- hjälper formelstrukturer både talare och mottagare: ett konventionellt språkligt uttryck är lätt att plocka fram för talaren och lätt att förstå för mottagaren (Wray, 2002)
- ökar formelstrukturer flytet och bidrar till en idiomatisk språkanvändning (Pawley & Syder, 1983)
- signalerar grupptillhörighet (Coulmas, 1981)

Vilka funktioner fyller formelstrukturer?

- Formelstrukturer kan också tjäna andraspråksinlärares grammatiska utveckling
  - *j'en ai marre, elle en a marre*
  - *¡Que te mejores!*

Vad är formelstrukturer?

- Chomskys universella grammatik emfas på vår förmåga att skapa nya yttranden
- Ett flertal samtida teorier om språk och språkinlärning, såsom *Cognitive Linguistics* och *Construction Grammar*, tillskriver formelstrukturer en central roll (ex. Ellis, 2002; Goldberg, 2003; Langacker, 2008).
- Vårt språkbruk är mer formelartat än vad man först anat: 50-60 % av vår språkliga produktion utgörs av formelstrukturer (Erman & Warren, 2000)
- → Ökat intresse för FS inom tillämpad språkvetenskap, andraspråksinlärningsforskningen inkluderad
- Vissa samtida forskare menar att FS är ett av de mest centrala begreppen i forskningen om tillämpad språkvetenskap (Schmitt, 2013)

Vad säger forskningen om formelstrukturer i ett andraspråk?

- Formelstrukturer utgör en utmaning i ett andraspråk (Forsberg, 2010)
- Målspråkslik användning av formelstrukturer i muntlig produktion tar många år att utveckla och kräver rikt språkligt inflöde (t.ex. Forsberg, 2010)
- Behärskning av formelstrukturer är tecken på hög språkfärdighet (Schmitt, 2013)
- Däremot är det ganska vanligt att nybörjare tidigt lär sig vissa användbara fraser (*s'il vous plaît, je t'aime*) (Forsberg, 2008)
- Formelstrukturer utvecklas långsammare än vanlig vokabulär (Peters, 2014)
- Produktiv kunskap kommer efter receptiv kunskap (t.ex. Bardovi-Harlig & Bastos, 2011)

Vad säger forskningen om formelstrukturer i ett andraspråk?

Formelstrukturer utgör en utmaning eftersom:

- Elevernas tillgång till inflöde är ofta begränsat just till lektionstillfällena
- Andraspråksinläraren tenderar att bearbeta språkligt inflöde på ett mer analytiskt sätt än förstaspråksinläraren som skapar en koppling mellan en ljudsekvens och dess funktion (Wray, 2002)(*je – veux – bien/jeveuxbien*)
- De ofta är målspråksspecifika (exempel: *känna sig trygg i*) (t.ex. Wolter & Gyllstad, 2011, 2013) → kunskap om grammatik och enskilda ord räcker inte!

Vad säger forskningen om formelstrukturer i ett andraspråk?

- Som vi sett finns dock goda anledningar att lära sig formelstrukturer på ett andraspråk
- Andraspråkstalare som använder formelstrukturer på ett målspråksenligt sätt uppfattas som mer kompetenta (Boers et al., 2006)

Vad säger klassrumsforskningen om formelstrukturer?

- Ett ökat intresse inom forskningen för hur formelstrukturer (FS) bäst kan läras ut i klassrumsmiljön (Szudarski, 2018)
- Denna forskning är dock fortfarande begränsad, särskilt vad gäller FS i muntlig produktion
- Några klassrumsbaserade studier som undersöker effekten av olika undervisningsmaterial och metoder på inläringen eller användningen av formelstrukturer

Vad säger klassrumsforskningen om formelstrukturer?

- Webb, Newton & Chang (2013)
  - Undersöker effekten av antalet exponeringar på inläringen av formelstrukturer
  - Olika studentgrupper fick läsa och lyssna till olika versioner av en och samma text som manipulerats för att innehålla ett varierande antal förekomster (1, 5, 10 och 15) av varje målformelstruktur
  - Ett högre antal exponeringstillfällen ledde till en bättre inläring av de formelstrukturer som förekom i texten (15 exponeringstillfällen mer effektivt än 10, 5, och 1)
  - Detta pekar på betydelsen av att låta eleverna möta formelstrukturer upprepade gånger för att inläringen ska äga rum

Vad säger klassrumsforskningen om formelstrukturer?

- Laufer och Girsai (2008)
  - Undersöker effekten av uppgiftstyp på inläringen av målspråksspecifika formelstrukturer
  - Tre grupper fick läsa en och samma text men göra olika typer av tillhörande uppgifter som inkluderade textens formelstrukturer
    - Observerar att det är mer effektivt att arbeta med översättningsuppgifter än att göra uppgifter som fokuserar enbart på formelstrukturernas form respektive betydelse
    - Pekar den positiva effekten av att medvetandegöra eleverna om mellanspråkliga skillnader genom att arbeta utifrån ett tvärspråkligt perspektiv

Vad säger klassrumsforskningen om formelstrukturer?

- Boers, Demecheleer, He, Deconinck, Stengers och Eyckmans (2017)
  - Är det mer effektivt för inläringen att stryka under formelstrukturer i undervisningsmaterialet än att inte markera dem grafiskt?
  - Olika studentgrupper fick läsa olika versioner av samma text

A recipe for school success

The poor nutritional quality of school meals has become an important issue and the government has set up a School Meals Review Panel to make recommendations. Recommendations made so far include the banning of junk food from school canteens and fizzy drinks from vending machines.

However, at a national conference on healthy eating in schools this week two major problems were highlighted: a lack of money to implement change and a need for more research.

There was a positive note. Research evidence suggests that if we crack the problem of poor nutrition amongst children, we may solve many of the problems of anti-social behaviour and poor learning.

A recipe for school success

The poor nutritional quality of school meals has become an important issue and the government has set up a School Meals Review Panel to make recommendations. Recommendations made so far include the banning of junk food from school canteens and fizzy drinks from vending machines.

However, at a national conference on healthy eating in schools this week two major problems were highlighted: a lack of money to implement change and a need for more research.

There was a positive note. Research evidence suggests that if we crack the problem of poor nutrition amongst children, we may solve many of the problems of anti-social behaviour and poor learning.

Vad säger klassrumsforskningen om formelstrukturer?

- Boers, Demecheleer, He, Deconinck, Stengers och Eyckmans (2017)
  - De studenter som fick läsa den grafiskt manipulerade texten lärde sig fler av textens formelstrukturer än de som läste den "vanliga" texten
  - Pekar på vikten att hjälpa inläraren att lägga märke till och uppmärksamma formelstrukturer i målspråket

Vad säger klassrumsforskningen om formelstrukturer?

- Som sagt, brist på klassrumsstudier om formelstrukturer i muntlig produktion, med ett undantag

Vad säger klassrumsforskningen om formelstrukturer?

- McGruie och Larson-Hall (2018)
  - Undersöker effekten av undervisningsmetod på användningen av formelstrukturer i muntlig produktion
  - Jämför utvecklingen hos två studentgrupper som arbetade med samma material men där undervisningsmetoden skiljde sig åt:
    - a) fokus på formelstrukturer
    - b) fokus på grammatik och ordförråd

Vad säger klassrumsforskningen om formelstrukturer?

- McGruie och Larson-Hall (2018)
- Explicit undervisning om formelstrukturer
  1. Studenterna fick lyssna på en dialog samtidigt som de följde med i en tillhörande transkription.
  2. Läraren hjälpte studenterna att identifiera de befintliga formelstrukturerna. Tillsammans diskuterades hur dessa användes i dialogen.
  3. Läraren gav också exempel på andra användningsområden genom att visa hur formelstrukturerna används i andra dialoger
  4. Studenterna fick själva träna sig att använda formelstrukturerna i samtal med varandra.

Vad säger klassrumsforskningen om formelstrukturer?

- McGuire och Larson-Hall (2018)
  - Den grupp som fick arbeta aktivt med formelstrukturer utvecklade sin användning av dessa (och sitt flyt!) i större utsträckning än den grupp som undervisats i grammatik och vokabulär (OBS! få deltagare...)
  - Pekar på att explicita undervisningsmetoder kan hjälpa eleven att använda formelstrukturer i större utsträckning i muntlig produktion (McGuire & Larson-Hall, 2018)

Hur kan vi använda oss av denna kunskap?

Genom att:

- som undervisande lärare själva vara medvetna om talspråkets formelartade karaktär
- låta formelstrukturer bli en del av undervisningen i muntlig produktion och interaktion
- medvetandegöra eleverna om hur vanliga formelstrukturer är i språket och om hur viktiga de är för att utveckla sin förmåga att tala målspråket
- uppmuntra eleverna att satsa på att lära sig formelstrukturer

Hur kan vi använda oss av denna kunskap?

Genom att i undervisningen låta oss inspireras av de metoder som använts i de omnämnda studierna:

- Explicit peka ut och diskutera formelstrukturer (gärna ur ett tvärspråkligt perspektiv)
- Låta eleverna själva identifiera och använda formelstrukturer
- Låta eleverna möta en och samma formelstruktur upprepade gånger i ett och samma eller i olika undervisningsmaterial

Hur kan vi använda oss av denna kunskap?

Fokus på muntlig produktion:

- Använda undervisningsmaterial som bygger på inspelningar och transkriptioner från autentiska talspråkskorpusar (eller från utvalda dialoger i filmer eller serier med egenhändigt skapade transkriptioner)
- Poäng? Att låta eleverna:
  - Få autentiskt språkligt inflöde
  - Få syn på hur målspråket talas i vardagen
  - Få syn på hur vanliga formelstrukturer är

Hur kan vi använda oss av denna kunskap?

För allmänheten tillgängliga talspråkskorpusar:

Franska

www.clapi.fr

Tyska

<https://www.mediensprache.net/de/medienanalyse/corpora/jugendsprache/textundton.aspx>

Spanska

<http://www.splloc.soton.ac.uk/>

Italienska

?

Hur kan vi använda oss av denna kunskap?

- Förslag på klassrumsaktivitet (1/2):

Titta på ett utdrag ur en film eller lyssna på ett radioprogram. Instruera eleverna att lyssna efter återkommande uttryck och uppmana dem att skriva ned *minst* fem sådana. Samla sedan upp uttrycken på tavlan och låt eleverna parvis diskutera

a) vad uttrycken betyder och hur de används

b) vilka uttryck som går respektive inte går att översätta rakt av till svenskan (eller till respektive modersmål)

Hur kan vi använda oss av denna kunskap?

- Förslag på klassrumsaktivitet (2/2):

Utgå från tre kortare dialoger i ljud- eller videoformat med tillhörande transkriptioner. Stryk under de formelstrukturer du hittar i transkriptionerna innan du delar ut dem till eleverna. Låt eleverna lyssna till respektive dialog samtidigt som de följer med i transkriptionen. Låt eleverna jobba med följande frågor:

1. Vilka uttryck (formelstrukturer) används mer än en gång i de tre dialoger vi just har lyssnat på? Hur många gånger används de? Vad betyder de? Används de på samma sätt i alla tre dialoger?
2. Läs dialogerna tillsammans med din kamrat. Vilka är dina tre favorituttryck? Vilka tycker du är roligast att säga? Vilka tycker du låter särskilt 'franska'/'spanska'/'tyska'/'italienska'?
3. Vilka uttryck går att översätta rakt av till svenskan? Vilka går inte att översätta rakt av till svenskan?

Vad ska jag ta med mig från den här föreläsningen?

- Vi är mycket mindre kreativa i vårt språkbruk än vad tidigare språkvetenskapliga teorier föreslagit – vi använder oss av många färdigpaketerade ordkombinationer.
- Formelstrukturer har genomgående visat sig vara ett av de tydligaste tecknen på avancerad andraspråksanvändning.
- Inläringen av formelstrukturer gynnas av tvärspråkliga jämförelser, upprepade exponering och intensiv uppmärksamhet.

Referenser (1/2)

Boers, F., Demecheleer, M., He, L., Deconinck, J., Stengers, H. & Eyckmans, J. (2017). Typographic enhancement of multiword units in second language text. *International Journal of Applied Linguistics*, 27(2), s. 448-469.

Boers, F., Eyckmans, J., Kappel, J., Stengers, H., & Demecheleer, M. (2006). Formulaic sequences and perceived oral proficiency: Putting a lexical approach to the test. *Language teaching research*, 10(3), s. 245-261.

CLAPI, <http://clapi.ish-lyon.cnrs.fr/>

Coulmas, F. (Ed.). (1981). *Conversational Routine: Explorations in Standardized Communication Situations and Prepatterned Speech*. Mouton.

Ellis, N. C. (2002). Frequency effects in language processing: A review with implications for theories of implicit and explicit language acquisition. *Studies in second language acquisition*, 24(2), s. 143-188.

Erman, B., Denke, A., Fant, L. & Forsberg Lundell, F. (2015). Nativelike expression in the speech of long-residency L2 users: A study of multiword structures in L2 English, French and Spanish. *International Journal of Applied Linguistics*, 25(2), s. 160-182.

Forsberg, F. (2010). Using conventional sequences in L2 French. *IRAL-International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 48(1), s. 25-51.

Goldberg, A. E. (2003). Constructions: A new theoretical approach to language. *Trends in cognitive sciences*, 7(5), s. 219-224.

Langacker, R. W. (2008). *Cognitive grammar: A basic introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Referenser (2/2)

Laufer, B. & Girsai, N. (2008). Form-focused instruction in second language vocabulary learning: A case for contrastive analysis and translation. *Applied linguistics*, 29(4), s. 694-716.

McGuire, M. & Larson-Hall, J. (2018). Teaching formulaic sequences in the classroom: Effects on spoken fluency. *TESL Canada Journal*, 34(3), s. 1-25.

Pawley, A. & Syder, F. H. (1983). Two puzzles for linguistic theory: Nativelike selection and nativelike fluency. I: J. C. Richards & R. W. Schmidt (red.), *Language and communication* (s. 191-225). London: Longman.

Peters, E. (2014). The effects of repetition and time of post-test administration on EFL learners' form recall of single words and collocations. *Language Teaching Research*, 18(1), s. 75-94.

Schmitt, N. (2013). Formulaic language and collocation. I: C. A. Chapelle (red.), *The encyclopedia of applied linguistics* (s. 1-10). DOI: <https://doi.org/10.1002/9781405198431.wbeal0433>.

Siyanova-Chanturia, A., & Pellicer-Sánchez, A. (red.). (2018). *Understanding Formulaic Language: A Second Language Acquisition Perspective*. Routledge.

Webb, S., Newton, J., & Chang, A. (2013). Incidental learning of collocation. *Language Learning*, 63(1), 91-120.

Wolter, B., & Gyllstad, H. (2013). Frequency of input and L2 collocational processing: A comparison of congruent and incongruent collocations. *Studies in Second Language Acquisition*, 35(3), 451-482.

Wolter, B., & Gyllstad, H. (2011). Collocational links in the L2 mental lexicon and the influence of L1 intralexical knowledge. *Applied Linguistics*, 32(4), 430-449.

Wray, A. (2002). *Formulaic language and the lexicon*. New York: Cambridge University Press.

Tack så mycket och lycka till med formelstrukturerna i klassrummet!
Frågor?

Vill du fördjupa dig i ämnet formelstrukturer?

Formulaic Language and the Lexicon (Wray, 2002)

Understanding Formulaic Language (Siyanova-Chanturia, A., & Pellicer-Sánchez, A., 2018)